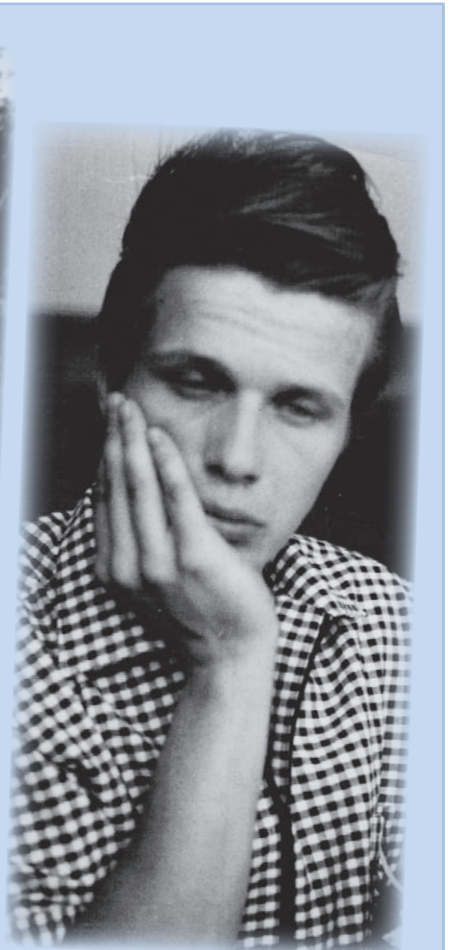

Perhepotretti "Hupelista" eli Joutenojasta 50-luvun aluasta. Ylimpänä isä Reino ja äiti Jenny. vas. Veijo, Erkki ja Raija. Alimpana Heikki ja Matti.

Varhaisin kuva Heikistä, n. 2,5-vuotiaana, ilmeisesti Her-ranniemen mökillä. Vasemmalla pikkuveli Matti.

Heikki kesällä 1963 Joensuun kulttuuriseminaarin kuvataidekursilla erään taiteilijan mallina. Seuraavana syksynä pyrin Ateneumiin.

...etusivulta

Opittuani kansakoulussa kirjoittamaan ja piirtämään kunnolla, aloin nitoa valkeaa puotipaperia karhuhrih-malla viikoksi ja piirsiin niihin Villin lännen aiheisia sarjakuvia puhekuplineen. Koulukaverit lainailivat niitä kuin Pecos Billiä ja Tex Willeriä ikään. Opettajani Jussi Nykänen ja hänen ystävänsä Paaterin Eeva päättelivät heti, että taiteilijahan tuosta pojankossista tulee. He alkoivat valmistaa minua taideakatemiaan, vaikka olin myös koulun paras aineenkirjoittaja.

Kuin vahingossa kirjoittajaksi

Oma teoriani on, että sanallinen ilmaisu kehittyi puoli-vahingossa sarjakuvien puhekuplia tehdessä. Viisissätoista, ilman ohjausta ja neuvoja hurahdin vielä jäljittelemään Aleksis Kiveä, jonka teoksia löysin Paaterin kirjahyllystä. Kotonahan ei ollut muita kirjoja kuin vanhempien vihki-raamattu – sekin lähinnä kuolinilmoituksien tallentamista varten. Ei ollut edes kirjahyllyä. No kyllähän siellä joskus kylänpojilta lainattuja Pekka Lipposia ja Tarzanin seikkailui-ta ja Zene Greyn lännenromaaneita aina viereksi nurkissa.

Rippikoulussa ollessani, eli 1961, aloin kirjoittaa lyijyky-nällä albumiin ensimmäistä romaaniani, nimeltä "Kuokka ja kannel". Siis Hupeli-sarjan teemat itivät mielessäni jo viisissätoista. Se kertoi tosin heimosotien ajoilta; sissipääl-likkö menee perheineen piilopirtilleen kovasti Pielisen ja Jauhiaisen salmen näköisen vesistöön taakse. Tietenkin kirja jäi kesken, sanoihin: "Ja paskat."

Kirjoitin myös tämmöisiä runoja: Näin ruskon rannoilla taivasten kerran, kun riemuitten yleni suvessa nukkunut päivä kultavuorilta kaukaisilta/ ja kuni Onnelan laakso niin kimmelsi maa/ kosk häälyvi idässä ruskon tuliset verhot.

Tarjosin tuollaisia tekstinäytteitä Nuoreen Voimaan, joka julkaisi siihen aikaan nuorten kirjoittajien tekstejä. Ne hylättiin, perusteena että "Aleksis Kiven plagiointi rasittaa omaperäisyyttäni". Minä vielä en tiennyt mitä plagiointi tarkoittaa. Lähdin seuraavalla junalla Lieksaan ja ostin Jokamiehen sivistysseuran kirjan. Siitä näin että se tarkoittaa kirjallista varkautta. Olin siis rosvo. Loukkaannuin verisesti. Aloin kuitenkin jäljitellä tätä William Shakespearea. Että josko eivät sen matkimista huomaisi, on ulukolainen ja elänyt joskus 1500-luvulla. Syntyi pariikin murhenäytelmää Shakespearen käyttämällä runomitalla, silosäkeellä. Ihan komeaa tekstiä muuten, valmiita oopperan librettoja, kun vain löytyisi säveltäjä.

Kiitos Pussisen Mairen

Siihen rakoon tuli sitten se Ateneumin taidekouluun pyrkiminen työnäytteiden perusteella. Tai Kapernaumin, kuten nihilistinen isäukko sitä sanoi. "Mää vain sinne Kapernaumiisi, hyvästi joutat, oot niin tunari käsistä-si..." Kuten minä olinkin. Jenkkikassissa oli vino nippu vesivärimalauksia ja tussi- ja lyijykynäpiirroksia, kun sitten heinäkuun lopulla 1963 lähdin junille ja Helsinkiin. Seitsemän kurvin suorasta tutun Väilän Matin sanaan "olisihan minä sinne päässyt, vaan eivät ottaneet." En kai ollut kyllin hyvä piirtäjä. Ja huutain takaisin kotiin Joutenojan paikalle, kirjoittavaksi maanviljelijäksi, kuten

suunnittelin.

Niin olisi varmaan käynytkin, elleivät olisi pyytäneet syksyllä 1964 Lieksan Lehden toimitusharjoittelijaksi. Sekin oli pitkälle lausuntaa harrastavan naapurintytön, Pussisen Mairen ansiota, joka voitti minun kirjoittamalla runolla koulujenvälisen lausuntakilpailun. Kansalaiskoulussa olleen salarakkaani äidinkielenopettaja, runoilija Väinö Putkonen oli kertonut siitä ystävälleen päätoimittaja Erkki Paakkiselle, joka värväsi minut ensin LL:n avustajaksi ja myönteisen lukijapalautteen rohkaisemana sittemmin lehden palkkalistoille.

Sotaväen jälkeen Karjalan Maassa jatkunut toimittajan työ oli korkeakouluni. Se repäisi minut irti romanttisesta haavemaailmasta ja johti nuoruuden hurjan etsikkoajan jälkeen Simpauttajan ilmestymiseen ummelleen kymmenen vuotta 'Kapernaumiin' pyrkimisestä.

Vaikein tapa kirjoittaa

Olin löytänyt Simpauttajassa oman äänilajini, oman ta-pani kertoa, jopa oman aihepiirini enemmän ja vähemmän vahingossa, sokeasti haparoiden, kantapään kautta oppien. Vaikeudet eivät kuitenkaan siihen loppuneet. Jo toista ro-maaniani, Joensuun Elliä tehdessä huomasin, että ne mm. tyyllilliset ja rakenteelliset ratkaisut, jotka olivat käyneet Simpauttajassa, eivät pätenneet toisenlaisessa aiheessa. Ja että jokainen romaani on oma maailmansa, jossa vallitsee omat lainalaisuutensa. Se ei selvinnyt suunnitteluvaiheessa, kuten älyllisemmän kertojan tapauksessa. Piti vain kirjoittaa ja kirjoittaa, puurtaa ja puurtaa, satoja liuskoja mutu-tuntu-malla, huomata käytännön työssä että ei, tämä ei käy. Piti vaistota, että nyt menee pieleen, tai että nyt onnistuu, tietämättä oikein mistä syystä.

Olisikohan intuitio tarpeeksi oppinut ja hämähä kä-site kuvaamaan kirjoitustyötäni. Se on kenties työläin ja riskialttein mahdollinen kirjoittamistapa, voi johtaa epäonnistuuksaan mahalaskuun, mutta onnistuuksaan voi tuottaa mestariteoksen, klassikon. Se vain ei ole kaltaiseni kirjailijan omassa päätösvallassa; emme tiedä hyvän kirjan konttäsääntöä, jos sellaista onkaan. Mistään aikaisemmasta kirjasta ei ole apua, hapuilemme vaiston varassa. Joskus tuntuu että se on tuurin peliä, että miten se vaan sattuu lähtemään. Saa jännittää vähän kuin pikkuvauvan kanssa: ei aina tiedä minkäväristä ainetta sieltä takapästä tulee.

Epä-älyllinen tunnemöhkäle

Vastakohtani lienee kirjailija, joka suunnittelee ja laskel-moi, tietää ennen kirjan aloittamista mitä siitä tulee, miten aihe jalostuu ja hioutuu. Että jahah, tuohon kohtaan pistän sen ja sen verran huumoria, tuohon tuikkaan pari sivua draamaa, tuonne ripautan himpun lemmeleiskuntaa jne. Esimerkiksi Marko Tapiosta, Lasisen pyykkilaudan ja Arktisen hysterian mestarista, kuulin Jyväskylän yliopistossa, että hän olisi tiennyt etukäteen jopa rivin tarkkuudella, mitä hän henkilöstä tai asiasta tulee kirjoittamaan. Todis-teeksi siitä hän oli lahjoittanut tarkat kirjasuunnitelmansa yliopistolle tutkimuskäyttöön.

Kateeksi käy, jos se on totta. Se on varmempi tapa kirjoittaa kuin ährätä purkaen ja kerien, vaistollaan ja

sydänverellään. Ja lisäksi ilmeisesti myös taloudellisesti kannattavampi tapa. Voi jopa valita päältä muodikkaan ja myyvän aiheen. Sellainen kirjailija ei valitse epätrendikäs ja muiden karttelemaa aihelmaa, vaan päinvastoin, kuten kohdallani näyttää käyneen. Epä-älyllinen, kömpelö ja ujo tunnemöhkäle kun olen, "mettäs eläny ja huonoo syäny", kuten pohjalainen sanoo.

Siis aihe on valinnut minut, kyllin naiivin ja vanhan- aikaisen tyyppin helpoksi uhrikseen. Ja se aihe on kansan elämä maaseudulla sotien jälkeen, hyisen ja julman mo-dernisaation kurimuksessa. Tai rakennemuutoksen, miksi tuota aikamme rahavallan rakastamaa pirua nyt sanoisikaan. Siitähän romaaniini kertovat, parikymmentä toinen toistaan paksumpaa opusta.

Kolin kansallismaisema – kohtaloni

Niin paradoksilta kuin se tuntuu, lapsuudesta sotain-validin ja raivaajan poikana asutustilalla Kolin ja Pielisen majesteettisissa kansallismaisemissa oli minulle kirjailijana vahingoksi: kiinnyin liikaa maalaiselämään, kansaani ja kotiseudun luontoon. Rakastuin niihin kohtalokkaasti, pahan nenällä juuri kaupungistumisbuumin alla, jolloin olisi jo pitänyt alkaa ajatella kylmän modernisti ja urbaanisti, kansainvälisesti. Pilauduin "hyvästä uusjatkästä kirjalliseksi jyvikkääksi", kuten Pekka Kejosen juutas sanoo minusta muistelmateoksessaan. Helsingin Sanomissa 1900-luvun parhaaksi esikoisromaaniksi valitun Simpauttajan menestys lienee osaltaan vaikuttanut siihen. Sen seurauksena saamani kritiikki on ollut voittopuolisesti varauksellista, pahimmil-laan nuivaa, ja mesenaatit ovat hylänneet: en ole ollut edes ehdolla minkään valtakunnan kirjallisuuspalkinnolle, niin pilvin pimein kuin niitä nykyään jaetaan.

Sanovat minua myös viimeiseksi korpikirjailijaksi, koko Suomen maalaisserkuksi. Itse olen alkanut tituleerata itseäni kansankirjailijaksi. Senverran jo hävettää kantaa 'oikean' kirjailijan titteliä täällä sanataiteen yrttitarhoissa nu-orempien postmodernien mediaseksikkäiden kollegoitten seassa, pyöriä tavallisen kansan kuvaajana universaaleiden tyyppien seassa. Ovat niin insinöörin näköisiäkin – ja minä tämmöinen metsurin oloinen pöhheikköpohheemi.

Jumalten keinussa

Mutta vaikka näin on, niin on tässä korkeatkin hetkensä. Olen diagnosoinut itseni maanis-depressiiviseksi hupsuksi, joka on varjeltunut psykoosilta ja mielisairaualta kirjoitta-malla. Tai jonka psykoosi on kanavoitunut kirjoittamiseen kuten Simpauttajan Otto-rukalle naisenkuvien tekemiseen. Taudinkuvalleni ominainen maaninen vaihe osuu nykyään aamuyölle, jolloin herään kirjoittamaan euforisessa kirkas-tuksen tilassa. Tunnen itseni neroksi, kun kahvi tuoksuu ja piippu palaa muun maailman nukkuessa, ja Ylen ykköseltä tulee tauotta klassista musiikkia, Sibeliusta, Wagneria tai vaikkapa Hindemithia. Shakespeare tuntuu räpeltäjältä Turusen ämmän vokkelojojan rinnalla. Jos ammattikirjai-lijan kohdalla yleensä voidaan puhua inspiraatiosta, silloin on minun inspiraationi: jokin korkeampi voima tuntuu kuiskaavan sanoja korvaani.